

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin  
201\_-ci il \_\_\_\_\_ tarixli  
\_\_\_\_\_ nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq  
edilmişdir

## **Əqli mülkiyyət üzrə Uzunmüddətli Milli Strategiya**

### **1. Giriş**

XXI əsrdə elmin, texnologiyanın, iqtisadiyyatın və qlobal cəmiyyətin inkişafı əqli mülkiyyət institutu qarşısında bir sıra ciddi çağırışlar irəli sürmüşdür. Bunların ən əhəmiyyətlisi və daha çox nəzərə çarpanı əqli mülkiyyət fenomenidir. Xüsusiyyətlərinə və spesifikasiyasına görə bu fenomen uzun illər kölgədə qalmasına baxmayaraq, son iki onillikdə ictimai diqqətin və təhlillərin fokusuna çevrilmişdir. Əqli mülkiyyətin dünyada dəyişmiş iqliminin idarə olunması hal-hazırda Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (bundan sonra “ÜƏMT”) üzv dövlətlərinin bu sahədə həyata keçirdikləri siyasətin prioritetlərindən biridir. Buna səbəb müasir dövrdə betona və dəmirə əsaslanan iqtisadiyyatı «biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat» və ya «kreativ iqtisadiyyat»ın əvəz etməsidir. Bununla da innovasiyaların, yeniliklərin, eləcə də innovasiyaya və yaradıcılığa əsaslanan işlərin və xidmətlərin geniş yayılması üçün əlverişli mühitin formalaşdırılmasında əqli mülkiyyət əsas vasitəyə çevrilmişdir.

Dövlətimizin qayğısı nəticəsində Azərbaycanda çoxşaxəli əqli mülkiyyət sistemi yaradılmışdır və hal-hazırda onun iki qolu-müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar, inteqral sxem topologiyaları, məlumat topluları, ənənəvi mədəni ifadələr (folklor nümunələri) və ənənəvi biliklərə hüquqlar (bundan sonra müəllif-hüquq sistemi) və sənaye mülkiyyəti obyektlərinə, o cümlədən ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri, əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilərə hüquqlar (bundan sonra patent sistemi) inkişaf etdirilir.

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən iqtisadi islahatlar nəticəsində biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat sürətlə inkişaf etməkdədir. Qeyri-neft sektoruna böyük həcmdə investisiyaların yatırılması, elmə, mədəniyyətə və təhsilə dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin hər il artırılması və əqli mülkiyyətin davamlı iqtisadi inkişafın vacib faktoru kimi çıxış etməsi ÜDM-də əqli mülkiyyətə əsaslanan sənayenin (kreativ industriyanın) payının artmasına səbəb olmuşdur.

Demokratik hüquqi dövlət quruculuğu, güclü iqtisadiyyatın yaradılması, insan resurslarının inkişafı, əhalinin rifah halının yüksəldilməsi və s. istiqamətlərdə ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirildiyi ölkəmizdə əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmiş siyasətə uyğun

olaraq yaradılmış Azərbaycanın əqli mülkiyyət sisteminin inkişafına daim dövlət qayğısı göstərilir və bu sahədə geniş beynəlxalq əlaqələr qurulmuşdur.

ÜƏMT-nin Baş direktoru c-b. F.Qarrinin dediyi kimi, «ölkələrin iqtisadi məqsədləri, prioritetləri və resursları bir tərəfdən və digər tərəfdən əqli mülkiyyətin istifadəsi aralarında daha mükəmməl əlaqələrin formalaşması olduqca vacib məsələdir.

Beləliklə əqli mülkiyyətə xidmət edən iqtisadi şərtlər və sosial kontekst dilində danışmalıdır».

Müasir dövrdə əqli mülkiyyətin qloballaşan əhəmiyyəti, ölkələrin sosial-iqtisadi həyatında onun rolunun getdikcə güclənməsi və bütövlükdə cəmiyyətdə əqli mülkiyyətə hörmətin artırılması üçün kompleks tədbirlərin görülməsinin zəruriliyi Azərbaycanın Əqli mülkiyyət üzrə uzunmüddətli Milli Strategiyasının (bundan sonra – **Milli Strategiya**) hazırlanmasını zəruri etmişdir.

Milli Strategiya əsasında həyata keçirilən tədbirlər ÜƏMT-nin 2000-ci ildə yeni minilliklə bağlı yaydığı Ümumdünya Bəyannaməsində qeyd edildiyi kimi, “bəşəriyyətin inkişafında, elmi-texniki tərəqqinin və mədəni yaradıcılığın təminatında əsas amillərdən” olan və olmaqda davam edən əqli mülkiyyətin bütün növlərinin hüquqi qorunması, müdafiəsi və hüquqların təminatına geniş şərait yaratmalıdır. Çünki əqli mülkiyyət dövlətin sosial-iqtisadi qüdrəti, ölkənin texnoloji, milli təhlükəsizliyi, cəmiyyətin mənəvi-mədəni tərəqqisi və xalqın rifahı ilə bilavasitə əlaqəlidir.

Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın formalaşdığı bir dövrdə dünyada istehsalın və ticarətin struktur sistemini müəyyən edən elm, texnika və texnologiyaya dair mütərəqqi dəyişiklikləri özündə ehtiva edən qeyri-maddi aktivlər artmaqdadır. Yüksək texnologiyalar əsasında ekoloji təmiz, rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsalı ön plana çəkilir.

Milli Strategiya müasir tələblər çərçivəsində yeni əqli mülkiyyət obyektlərinin yaradılması və onlardan səmərəli istifadənin stimullaşdırılmasına təkan verəcəkdir. Bu sənəd eyni zamanda beynəlxalq əməkdaşlıqda ölkəmizin bərabərhüquqlu və etibarlı tərəfdaş kimi qəbul olunması, sahənin modernləşdirilmiş infrastrukturunun, mükəmməl normativ hüquqi bazanın yaradılması, hüquqların təminatının və informasiya mübadiləsinin gücləndirilməsində həyata keçiriləcək tədbirlərin məqsəd və prinsiplərini müəyyən edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, fəaliyyətdə olan əqli mülkiyyət sistemi elm, ədəbiyyat, incəsənət və təbabət sahəsində nailiyyətlərə əsaslanan insanların sağlamlığında, həyatında, xidmətlərdə bilavasitə özünü əks etdirir. İnformasiya cəmiyyətinin tələbləri baxımından IT-IP-nin bir-birinə təsiri elektron ticarətdə əqli mülkiyyətin rolunun artması ilə bağlıdır.

Müasir rəqəmli texnologiyaların tətbiq olunması, multimedia məhsullarının yayılması və əqli mülkiyyət obyektlərinin internetdə rəqəmli formada geniş istifadəsi bu obyektlərin qeydiyyatının aparılmasını və rəqəmli şəbəkələrdə əmlak hüquqlarının idarə edilməsini zəruri amilə çevirmişdir. Əqli mülkiyyət obyektlərinin kodlaşdırılması bir tərəfdən istehlakçılara bu obyektləri legal şəkildə əldə etməyə və hüquq sahiblərinə öz hüquqlarını səmərəli formada idarə

etməyə (icazə vermək və s.) imkan yaradır, digər tərəfdən isə əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatına xidmət edir.

Müasir dövrün ən vacib problemlərindən biri əqli mülkiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılmasıdır. Bunun üçün pıratçılığa və saxtamalçılığa qarşı mübarizə gücləndirilməli, hüquq sahiblərinin (müəlliflər, onların vərəsələri, ifaçılar, fonogram istehsalçıları, yayım təşkilatları, patent sahibləri, firmalar və s.) istehsalçıların qanuni maraqlarının və istehlakçıların hüquqlarının qorunması təmin edilməlidir.

Beləliklə, Milli Strategiya əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində, xüsusilə əqli mülkiyyət sisteminin qarşıdakı illərdə daha sürətli inkişafı ilə bağlı əsas vəzifələrin və strateji məqsədlərin yerinə yetirilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

## **2. Mövcud vəziyyət**

Müəllifi və müstəsna yaradıcısı ulu öndər Heydər Əliyev olan Azərbaycanın əqli mülkiyyət hüquqları sisteminin 20 illik tarixi vardır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında ilk dəfə olaraq müəlliflik hüququ, ixtiraçılıq hüququ və əqli mülkiyyətin digər növlərinə olan hüquqlar təsbit olunmuş (Konstitusiyanın 30-cu maddəsi), yaradıcılıq azadlığına tam təminat yaradılmışdır (Konstitusiyanın 51-ci maddəsi).

Bu dövrdə müəlliflik hüququ, əlaqəli hüquqlar və digər oxşar əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində hüquqi tənzimləməni təmin edən “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında”, “İntegral sxem topologiyalarının hüquqi qorunması haqqında”, “Məlumat toplularının hüquqi qorunması haqqında” “Azərbaycan folkloru nümunələrinin hüquqi qorunması haqqında” qanunlar qəbul edilmiş, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı statusunda Müəllif Hüquqları Agentliyi yaradılmış, müəlliflərin əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarəçiliyi təmin olunmuşdur.

Müstəqil müəllif-hüquq sisteminin idarəçiliyi və hüquqların müdafiəsi üzrə normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması təmin edilmişdir. Ölkəmiz ÜƏMT-nin inzibati idarəçiliyi altında olan “Ədəbi və bədii əsərlərin qorunması üzrə Bern Konvensiyası”na və “Fonogram istehsalçılarının mənafeələrinin onların fonogramlarının qanunsuz təkrar istehsalından qorunması haqqında”, “İfaçıların, fonogram istehsalçılarının və yayım təşkilatlarının hüquqlarının qorunması haqqında” konvensiyalara, ÜƏMT-nin internet müqavilələri kimi tanınan “Müəlliflik hüququna dair” və “İfalar və fonogramlar haqqında” müqavilələrinə, həmçinin YUNESKO-nun “Ümumdünya Müəllif müqaviləsi”nə və «Qeyri-maddi mədəni irsin qorunub saxlanması haqqında» konvensiyalarına qoşulmuşdur.

Müasir rəqəmli çağırışlara cavab verən və biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda rəqəmsal müəllif-hüquq sisteminin formalaşdırılması istiqamətində ciddi addımlar atılmışdır. Sistemin texniki təminat strukturu dəyişdirilmiş, xüsusən informasiya cəmiyyətində, “biliklərə əsaslanan kreativ iqtisadiyyatda”, rəqəmləşən müəllif-hüquq məkanında yaranmış vəziyyət təhlil

olunaraq öyrənilmiş və hüquqların təminatı istiqamətində ciddi islahatlar həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə Müəllif Hüquqları Agentliyinin tabeliyində “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı Mərkəzi” yaradılmaqdadır. Bu Mərkəzin funksiyaları çərçivəsində rəqəmli hüquqların on-line rejimində monitorinqinin aparılması və lisenziyalaşdırma xidmətinin yaradılması ilə bağlı texniki-təşkilati tədbirlər görülür.

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən iqtisadi islahatların nəticələri müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara əsaslanan sənayenin (kreativ sənaye) ümumi daxili məhsulda (ÜDM-də) iqtisadi payının hesablanması zərurətini yaratmışdır. Agentlik tərəfindən yaradılmış və beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan xüsusi metodika vasitəsilə müəyyən edilmişdir ki, bu pay ÜDM-in 3,6%-ni təşkil edir (2004-cü ildə müəlliflik hüququna əsaslanan sənayenin payı 2.4% idi).

Bununla yanaşı, Solou davamlı iqtisadi artım modeli əsasında 2000-2004-cü illərdə innovasiya indeksinin, yəni yenilikçilik və biliklər hesabına olan ÜDM-in artımının 7.25, 2004-2008-də isə bu indeksin 20,6% qalxaraq 13%-ə yaxın irəliləyiş olduğu müəyyən edilmişdir.

Ümumiyyətlə, ÜDM-də artım elmi-texniki proses hesabına 2000-2010-da 11,3 təşkil etmişdir.

Azərbaycan MDB məkanında əsərlərin könüllü rəsmi qeydiyyatını həyata keçirən ilk ölkələrdən biridir. Əsərlərin qeydiyyatını avtomatlaşdırmaq məqsədi ilə Agentlikdə “Qeydiyyat” elektron məlumat bazası, həmçinin rəqəmli On-line qeydiyyat sistemi və folklor üzrə rəqəmli Kitabxana yaradılmışdır.

İndiyədək Agentlikdə 7900 əsər qeydiyyattan keçirilmiş və “Qeydiyyat” elektron məlumat bazasında həmin əsərlər və onların müəllifləri (hüquq sahibləri) barədə məlumatlar yerləşdirilmişdir. Folklor üzrə rəqəmli elektron kitabxanada isə 300-dən çox musiqili folklor nümunəsi və memarlıq əsərlərinə dair 600-dən çox nümunə toplanmışdır. Hal-hazırda bu iş davam etdirilir.

Müəllif-hüquq sahəsində milli informasiya sisteminin yaradılması, onun beynəlxalq mübadiləsinin təmin edilməsi, qeydiyyattan keçirilmiş əsərlər, əlaqəli hüquqların obyektləri, xüsusi qorunma hüququ ilə qorunan məlumat topluları, inteqral sxem topologiyası və hüquq sahibləri haqqında elektron məlumat bazasının praktiki tətbiqi və müntəzəm olaraq yeniləşdirilməsi təmin olunmuşdur.

Hazırda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 2011-ci il 23 may tarixli Fərmanından irəli gələn məsələlərin icrasını təmin etmək məqsədilə Agentliyin internet saytında xüsusi elektron xidməti yaradılır. Bununla əlaqədar təşkilati və texniki işlər davam etdirilir.

Elektron Xidmətin yaradılması başa çatdırıldıqdan sonra əsərlərin qeydiyyatı üçün sənədlərin qəbulu internet vasitəsi ilə aparılacaqdır. Müəllif (hüquq sahibi) əsərin qeydiyyatı üçün müvafiq məlumatların əks olunduğu elektron ərizəni (ərizə nümunəsi Agentliyin saytında yerləşdirilmişdir) və əsərin elektron variantını elektron poçtla Agentliyə göndərəcəkdir.

Əsərin orijinallığı Agentlikdə müəyyən edildikdən sonra onun qeydiyyat üçün qəbul edilib-edilməməsi barədə müəllifə (hüquq sahibinə), yaxud onun rəsmi nümayəndəsinə bildiriş göndəriləcəkdir. Əsər qeydiyyat üçün qəbul edildiyi halda qeydiyyat üçün tələb olunan digər sənədlərin, o cümlədən əsərin qeydiyyatı üçün dövlət rüsumunun ödənilməsini təsdiq edən məlumatların göndərilməsi barədə bildirişdə müvafiq qeyd yazılacaqdır.

Beləliklə, müəllif (hüquq sahibi) əlavə vaxt itirmədən və nəqliyyat xərcləri ödəmədən öz evindən və ya iş yerindən elektron poçt vasitəsi ilə birbaşa Agentliklə əlaqə saxlamaqla əsərini qeydiyyatdan keçirə biləcəkdir.

Texniki, texnoloji, biznes, innovasiya, bədii yaradıcılıq sahələrində hüquqların qorunmasına və tənzimlənməsinə etibarlı təminat yaradan sənaye mülkiyyəti (bundan sonra - “Patent sistemi”) sahəsi formalaşdırılmışdır. Milli patent sistemi 1993-cü ildə Dövlət Elm və Texnika Komitəsinin tərkibində Patent – lisenziya idarəsi kimi fəaliyyətə başlamışdır. Sonradan isə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21 yanvar 1994-cü il tarixli 21 nömrəli qərarı ilə bu idarənin bazasında Dövlət Elm və Texnika Komitəsinin tabeliyində ölkənin patent sistemi sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərinin həyata keçirilməsini təmin edən Milli Patent Ekspertizası Mərkəzi yaradılmışdır.

Azərbaycanda aparılan sonrakı struktur islahatları çərçivəsində Dövlət Elm və Texnika Komitəsinin ləğvindən sonra Patent-lisenziya idarəsi şöbə kimi Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin tərkibinə daxil edilmişdir.

“Patent haqqında”, “Əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında” qanunların qəbulu patent sisteminin inkişafına və bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Azərbaycanda patent sistemi məhdud strukturla yaradılsa da, bu sahədə beynəlxalq sistemə inteqrasiya, xarici ölkələrlə ikitərəfli əməkdaşlığın genişləndirilməsi müsbət nəticələr vermişdir.

Azərbaycan Respublikası 1995-ci ildən indiyədək Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının 11 saziş və müqaviləsinə qoşulmuşdur, o cümlədən Avrasiya Patent Konvensiyasının iştirakçısıdır. Avropa Patent İdarəsi ilə geniş əməkdaşlıq əlaqələri yaradılmışdır. Patent sistemi sahəsində MDB ölkələri, habelə Türkiyə və Latviya ilə ikitərəfli hökumətlərarası sazişlər imzalanmış, bəzi ölkələrlə (xüsusən Koreya, Macarıstan Respublikaları ilə) bu cür əlaqələr yaradılmaqdadır.

2011-ci ilin əvvəlinə kimi Azərbaycan Respublikasında 2608 ədəd ixtira patenti, 185 ədəd sənaye nümunəsi patenti, 35 ədəd faydalı model patenti, 18407 ədəd əmtəə nişanına dair şəhadətnamə verilmişdir. Onu da qeyd etmək olar ki, milli subyektlər tərəfindən istər ölkədə və istərsə də xarici ölkələrdə sənaye mülkiyyəti obyektlərinin qorunmasına meyllər artmışdır.

Patent sistemi vasitəsilə sənaye mülkiyyəti obyektlərinə (ixtira, faydalı model, sənaye nümunəsi, əmtəə nişanı, coğrafi göstəricilərə) dair iddia sənədlərinin qəbulu və ekspertizası uğurla həyata keçirilir.

Azərbaycanın Patent sisteminin fəaliyyətinin müxtəlif ölkələrlə müqayisəli təhlili, habelə bu sistemin qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində

yaranan çətinliklər göstərir ki, bu sahədə lazımi islahatlar aparılmasına, onun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə zərurət yaranmışdır.

Dünya ölkələrinin təcrübəsini nəzərə alaraq Azərbaycanda patent sahəsinin beynəlxalq norma və standartlara uyğun etibarlı və dinamik inkişaf sistemini yaratmaqla onun fəaliyyət sahəsini təkmilləşdirmək, ölkəmizdə texniki iqtisadi inkişafa, yeni texnologiyaların yaradılmasına, insan kapitalından istifadə hallarının stimullaşdırılmasına, habelə innovasiya sahəsinə yardım etmək məqsədilə, özünümaliyyətləşdirmə prinsiplərinə uyğun fəaliyyət göstərən qurumun formalaşdırılması zərurəti yaranmışdır.

Azərbaycan Hökuməti ilə Microsoft şirkəti arasında imzalanan saziş çərçivəsində bütün dövlət orqanlarında lisenziyalı proqram təminatı təmin olunmasına başlanmışdır.

Müvafiq dövlət orqanları ilə birgə aparılan işlər nəticəsində ölkəmizdə piratçılığın səviyyəsi 2005-ci illə müqayisədə kitab nəşri sahəsində 61%-dən 40%-ə, audio-video məhsul bazarında 90%-dən 70%-ə, proqram təminatında 96%-dən 88%-ə endirilmişdir.

Azərbaycan MDB məkanında ilk və yeganə dövlətdir ki, ÜTT-yə daxil olmadan və məlum TRİPS Sazişini imzalamadan ABŞ-ın 301-ci Proqramının pirat ölkələr sırasından çıxarılmışdır.

Azərbaycan Respublikası piratçılığa və saxtamalçılığa qarşı beynəlxalq səviyyədə mübarizənin fəal iştirakçılarında biridir. Ölkəmizdə bu sahədə bir sıra tədbirlər, o cümlədən əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizəyə və saxtamalçılığa həsr edilmiş beynəlxalq simpoziumlar keçirilmişdir.

Əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində hüquq pozuntularına qarşı daha səmərəli mübarizə aparmaq üçün tətbiq olunan sanksiyaların sərtləşdirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər, Cinayət və Cinayət Prosesual Məcəllələrinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə təkliflər, həmçinin bu istiqamətdə aparılan işlərin tərkib hissəsi kimi beynəlxalq təcrübə əsasında “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılıqla mübarizə haqqında” qanun layihəsi hazırlanmışdır.

Azərbaycanın əqli mülkiyyət institutunun təşkilati-texniki bazası möhkəmləndirilmiş, yeni rəqəmli texnologiyalara və sistemli təhlilə əsaslanan fəaliyyət növlərinə keçid təşkil edilmişdir.

### **3. Milli Strategiyanın (M.S.) formalaşmasında metodoloji baza, məqsəd və istiqamətlər**

Əqli mülkiyyət yenilikçiliyi və yaradıcılığı dəstəkləyən, investisiyaların onlara yönəldilməsində və innovasiya və yaradıcılıq məhsulları və xidmətlərin yayılmasının əsas vasitəsi olmaqla, dövlət siyasətinin müvafiq məqsədlərinə nail olmasının mühüm alətidir.

ƏM sisteminin gələcək durumlarının qurulması üçün birgə tədqiqat (axtarış) və məqsədli (normativ) proqnozlardan istifadə olunur. Bununla ƏM sisteminin inkişaf meyilləri və evolyusiyası təhlil edilərək, ekspertlər tərəfindən

təklif olunan məqsədlərə nail olmaq yolları, müddətlərin axtarışı və resurs imkanları birləşdirilmiş şəkllə gətirilir və nəticə etibarlı ilə proqnoz sistemi istər gerçəklikdən gələcəyə, istərsə də gələcəkdən gerçəkliyə yönəldilmiş olur. ƏM sisteminin proqnoz modeli qurularəkən Strategiya, Program və Tədbirlər Planı arasında əlaqələndirmə nəzərdə tutulur və ümumi proqnoz modeli 3 tərkib hissədən: retrospektiv, məqsədli tələblər və ierarxik modellərindən ibarətdir. Retrospektiv model ƏM-in milli və beynəlxalq sisteminin inkişafını şərtləndirən amilləri, məqsədli tələblər modeli – məqsəd və göstəricilərin ekspert qaydasında aşkara çıxarılmasını və ierarxik model isə sistemin funksional yarım sistemlərinin və elementlərinin müəyyən edilməsi və məqsədlərin dekompozisiyasını həyata keçirir.

**Retrospektiv model əsasında** ölkədə və dünya ƏM sisteminin inkişaf meyllərinin təhlili, gələcək inkişafa aid bir sıra ekspert nəticələrinin üzə çıxarılmasına imkan verir. İlk növbədə ƏM-in qorunmasında, idarə olunmasında və təminatında dövlətin getdikcə artan rolunu nümayiş etdirir. Bununla yanaşı, aşağıdakı ekspert nəticələri məqsədli tələbat modelində üzə çıxarılan məqsədlərlə uzlaşdırılmalıdır.

Birincisi, müasir rəqəmli şəbəkə dövründə ƏM hüquqlarının qorunması yüksək texnologiyalı sahələrin, qlobal şəbəkələrin və elmi-texniki tərəqqiyə müvafiq olaraq inkişaf edir, qorunan obyektlərin sahəsi genişlənir, onların yeni kateqoriyaları formalaşır, qorunan hüquqların həcmi və müəyyən edilən qorunma rejimləri isə təkcə obyektlərin növündən asılı olaraq yox, həm də onlardan istifadə üsullarına uyğun qaydada diferensiallaşdırılır. Bununla da ənənəvi obyektlərlə yanaşı, xüsusi hüquqla qorunan qeyri-ənənəvi obyektlərin (ənənəvi mədəni ifadələr (folklor), ənənəvi biliklər, inteqral sxem topologiyaları, məlumat topluları və s.) payı artır. ƏM hüquqlarının göstərilən qorunma ənənəsinin gələcəkdə də saxlanılacağı güman edilir.

İkincisi, müasir rəqəmli dövr ƏM hüquqlarının istifadəsi və ya həyata keçirilməsi üsullarının inkişafına yeni tələblər irəli sürür ki, bunlar da qadağalara əsaslanmır, hüquq sahiblərinə ədalətli haqq ödənilməsinə təmin edir və intellektual dəyərlərin geniş yayılmasına maneə törətmir, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı (ƏM bazarının bütün iştirakçılarının maraqlarının təminatını zəiflətmədən intellektual dəyərlərin maksimum geniş əldə edilməsi) nəzərə alınmaqla intellektual dəyərlərdən əlverişli və ucuz istifadəni təmin edir. ƏM hüquqlarının sərəncamçılığı məsələlərində belə ənənə gələcəkdə də saxlanılacaqdır.

Üçüncüsü, rəqəmli şəbəkələrin informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə əlaqədar ƏM obyektlərindən istifadənin keyfiyyət və kəmiyyət artımı, elektron ticarət, İT-İP əlaqələrinin bir-birinə qarşılıqlı təsiri və buna paralel olaraq hüquq pozuntularının sayının və pirat məhsulların miqyasının artması ƏM hüquqlarının müdafiəsi mexanizmlərinin davamlı olaraq gücləndirilməsini tələb edir ki, bu da həm məhkəmə və hüquq-mühafizə tədbirlərini, hüquq pozuntularının mütəmadi monitorinqlər əsasında təhlilini və təsnifatlaşdırılmasını, həm də cəmiyyətdə ƏM mədəniyyətinin formalaşdırılmasını, qorunan hüquqlara hörmətlə yanaşılmasını və onların qeyd-şərtsiz olaraq tanınmasını nəzərdə tutur.

Hüquqların təminatı ilə əlaqədar göstərilən bu meyllərin gələcəkdə də davam edəcəyi gözlənilir.

Dördüncüsü, biliklərə əsaslanan müasir iqtisadiyyatda ƏM-in potensialı onu iqtisadi inkişafın güclü alətinə çevirmişdir. İqtisadiyyatın mikro səviyyəsində qeyri-maddi ƏM aktivləri intellektual arxivlər menecmentinin yeni praktikasına gətirərək iqtisadi subyektlərin maddi aktivlərini sıxışdırır, makroiqtisadi səviyyədə isə ÜDM-in müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara (kreativ iqtisadiyyat) və sənaye mülkiyyətinə əsaslanan sənaye sahələrinin payı durmadan artır. Bununla da ƏM iqtisadi inkişaf səviyyəsinin hamı tərəfindən tanınan indikatoruna çevrilir. Proqnozlara görə bu meyl perspektivdə də davam edəcəkdir.

Beşincisi, ƏM hüquqlarının qorunması və müdafiəsinin təqdim olunan səviyyəsi və birbaşa, o cümlədən xarici investisiyalar və idxal arasında müəyyən edilmiş müsbət əlaqə ƏM-ə müsbət investisiya mühitinin vacib faktoru kimi baxılmasına imkan verir. Qlobal ticarətdə isə ticarət ƏM sahəsində siyasət (TRİPS, ABŞ-ın ticarət qanunvericiliyinə 301-ci Əlavə, Aİ-nın Direktivləri, ikitərəfli müqavilələrdə ƏM üzrə nəzərdə tutulan öhdəliklər) arasında getdikcə güclənən əlaqə ölkənin ticarət-iqtisadi siyasətində onların xüsusi uçuğunun aparılmasına gətirib çıxarır. Bu amil onlara perspektivdə də daim diqqət yetirilməsini tələb edir.

Altıncısı, müasir informasiya cəmiyyətində İT-İP əlaqəsi getdikcə daha da güclənir və bu qarşılıqlı üzvi fəaliyyət İT-lərin ƏM obyektlərinə aid edilməsinə gətirib çıxarır, ƏM hüquqları isə öz növbəsində onların inkişafına şərait yaradır. Üstəlik, elektron ticarət sayəsində İnternet ƏM obyektlərinin virtual bazarına (elektron ticarətdə satılan malların 50 faizi, yaxud dəyərinin əsas komponenti) çevrilmişdir ki, bu da rəqəmli şəbəkədə hüquqların idarə edilməsinə yeni yanaşmaları, qanunvericilik və normativ-hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsini, həmçinin «informasiya cəmiyyəti-biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat-informasiya texnologiyaları və ƏM hüquqları» ardıcılığının həlli mexanizmlərində sistemli uyğunlaşdırmanı tələb edir. Göstərilən meyl perspektivdə də xüsusi diqqət tələb edəcək.

Yeddincisi, ƏM xüsusi növ mülkiyyət, maddi mülkiyyəti eyni dərəcədə diqqətlə qoruyan və müdafiə edən mülkiyyət hüququnu tamamlayan müstəqil hüquqi institut olduğuna görə, onların mədəni, humanitar və iqtisadi əhəmiyyəti sıx birləşərək ƏM-in ikili təbiətini yaradır. Bu sahəni idarə edərkən dövlətin bu sahədəki siyasəti universal yanaşmalara və vahid sxemlərə əsaslanaraq, mümkün qədər bir mərkəzdən təmin olunmalıdır. ƏM sahəsində dövlətin rolunun güclənməsini əks etdirən bu meyl gələcəkdə də ən vaciblərdən olacaq.

ƏM sahəsinin evolyusiyasının sadalanan vacib milli və beynəlxalq meylləri ƏM-in inkişafının uzunmüddətli strategiyası hazırlanarkən nəzərə alınır.

**Məqsədli tələblər modeli** ƏM dairəsinin sistemli təhlili nəticəsində əldə edilən, daimi olan və ƏM sisteminin evolyusiya və inkişaf meyllərindən irəli gələn dinamik tələb və amilləri nəzərə alır. Cəmiyyətin və onu təmsil edən dövlətin, ƏMH tanınmasına gətirən ən vacib səbəblərdən biri ƏMH qorunması nəticəsində əldə edilən xeyir və faydadır. İctimai xeyir və fayda daimi məqsədli



göstəriş kimi cəmiyyətin rifahı ilə müəyyən edilir və proqnozlaşma kəsiyindən asılı deyil. Bu baxımdan M.S. formalaşmasında əsas hədəf kimi «cəmiyyətin və onu təmsil edən dövlətin ƏM sisteminin inkişafı hesabına maraqlarının təmin edilməsi» nəzərdə tutulur. Həmin səbəbdən ƏM institutu formalaşarkən elmi və mədəni nəticələrin qorunub saxlanması, yayılması və zənginləşdirilməsinə xidmət edən şəraitin yaradılması baha düşülür.

Qısa şəkildə, əsas hədəfdən irəli gələn bu normativ 1-ci əsas məqsədlər istiqaməti «ƏM potensialının hesabına elm və mədəniyyətin (bunlardan əldə edilən biliklərin) inkişafı üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsidir». Həmin 1-ci əsas məqsədlər istiqamətləri ƏM-in mədəni-humanitar əhəmiyyətini ifadə edir və retrospektiv modeldən irəli gələn ilk 3 meylli əhatə edir.

2-ci normativ əsas məqsədlər istiqaməti kimi «ƏM-in biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın inkişafı üçün güclü vasitəyə çevrilməsi və rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyata dəstək verilməsindən» ibarətdir. Həmin 2-ci normativ əsas məqsədlər istiqaməti ƏM-in getdikcə artan iqtisadi əhəmiyyətindən irəli gəlir və retrospektiv modeldən aşkar olunan 4-cü və 5-ci meylləri əhatə edir.

Axtarış proqnozunun (retrospektiv model) nəticələrinə əsasən informasiya cəmiyyətində ƏM daim artan rolu qabarıq şəkildə özünü büruzə verir və IT-IP birləşməsinin amili bir-birinə böyük təsir göstərməkdədir. Bu səbəbdən 3-cü normativ əsas məqsədlər kimi M.S.-da «informasiya cəmiyyətinin inkişafı üçün ƏM potensialından geniş istifadəsi» nəzərdə tutulur.

Beləliklə, əsas hədəf kimi götürülən əqli mülkiyyət sisteminin inkişafı hesabına cəmiyyətin və dövlətin maraqlarının təmin edilməsi aşağıdakı üç başlıca istiqamətlərə parçalanır:

1. Əqli mülkiyyət potensialı hesabına elm və mədəniyyətin inkişafı üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsinə;
2. Əqli mülkiyyətin «biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat»ın inkişafının güclü vasitəsinə çevrilməsinə və rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyata dəstək verilməsinə;
3. İnformasiya cəmiyyətinin inkişafı üçün əqli mülkiyyətin potensialından geniş istifadə olunmasına.

**İerarxik model** əsasında alınan 3 başlıca məqsədlər istiqamətlərinin sistemli yanaşma yolu ilə altsəviyyəli dekompozisiyası (parçalanması) həyata keçirilir və bununla bağlı başlıca istiqamətlər kibernetik «qara qutu» kimi təsvir edilərək birinci mərhələdə «girişlər» üzrə açıqlanır. «Girişdəki» parçalanma əsasları kimi qarşılıqlı əlaqədə olan yuxarı sistem (cəmiyyət və təmsil edən dövlət orqanları) aktual mühit kimi – əlaqəli mühit dairələri (müvafiq dövlət, ictimai milli və beynəlxalq institutları) və aşağı sistem kimi – hüquq sahibləri, onların birlikləri və istifadəçilər və nəhayət, tədqiq olunan sistem kimi ümumilikdə ƏM institutu (sahəsi). ƏM institutu (sahəsi) digər sistemlərin təsirinə hazır olmalı və adekvat koordinasiyanı (əlaqələndirməni) həyata keçirməlidir. Bu səbəblərdən onun mövcud bazası təkmilləşdirilməlidir.

Hər üç əsas məqsədlər istiqamətlərinə yuxarı sistem tərəfindən müəyyən edilən tələblər həmin istiqamətlərin «qorunub saxlanması və inkişafı» kimi təsvir edilir və bununla 3 məqsədyönlü istiqamətlərə parçalanır: «əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni irsin qorunub saxlanması və inkişafı»; «ƏM-in ölkənin

iqtisadi inkişafına inteqrasiyası və ÜDM-də ƏM-ə əsaslanan sənayenin payının artırılmasına dəstək verilməsi»; «informasiya obyektləri və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına və inkişafına dəstək verilməsi».

Aktual mühit olan əlaqəli dairələr hər 3 məqsədyönlü istiqamətlərə «yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi» ehtiyacını irəli sürərək, həmçinin 3 məqsədyönlü istiqamətlərə parçalanır: «əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi», «əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə xidmət edən investisiyaların, o cümlədən birbaşa xaricə cəlb edilməsinə şəraitin yaradılması və «informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi yayılmasına və tətbiqinə şəraitin yaradılması».

Həmçinin aşağı sistem hər 3 məqsədyönlü istiqamətlərə «yeni obyektlərin yaradılmasına şəraitin stimullaşdırılması» ehtiyacı nəticəsində müvafiq əsas məqsəd istiqaməti 3 məqsədyönlü istiqamətlərə parçalanır:

«yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin artırılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması»,

«iqtisadi fəaliyyət subyektlərinin ƏM ibarət olan qeyri-maddi aktivlərinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına dəstək verilməsi» və

«yeni informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılması üçün şəraitin stimullaşdırılması».

Alınan 9 məqsədyönlü istiqamətləri həyata keçirmək üçün tədqiq olunan ƏM sistemi M.S.-dan irəli gələn gələcək şəraitdə (müvafiq icraedici orqanlar vasitəsilə) koordinasiya (əlaqələndirmə) işlərinə qadir olması onun bazasının təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Nəticə etibarlı ilə aşağıdakı 10 funksional istiqamətlər əldə edilir:

2.1.1. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni irsin qorunub saxlanması və inkişafı;

2.1.2. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərinin yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi;

2.1.3. Yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin artırılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması;

2.2.1. ƏM-in ölkənin iqtisadi inkişafına inteqrasiyası və ÜDM-də ƏM-ə əsaslanan sənayenin payının artırılmasına dəstək verilməsi (makroiqtisadi səviyyə);

2.2.2. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə xidmət edən investisiyaların, o cümlədən birbaşa xaricə, cəlb edilməsinə şəraitin yaradılması;

2.2.3. İqtisadi fəaliyyət subyektlərinin ƏM-dən ibarət olan qeyri-maddi aktivlərinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına dəstək verilməsi (mikroiqtisadi səviyyə);

2.3.1. İnformasiya obyektlərinin və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına və inkişafına dəstək verilməsi;

2.3.2. İnformasiya obyektləri və texnologiyalarının yayılmasına və tətbiqinə şəraitin yaradılması;

2.3.3. Yeni informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılması üçün şəraitin stimullaşdırılması;

2.(1-2-3).4. ƏM-in biliklər sahəsi və mədəniyyətin inkişafı, iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevrilməsi və informasiya cəmiyyətinin formalaşmasına dəstək verməsi (ƏM sisteminin inkişaf strategiyasına nail olmağın təminatı) üçün ƏM sisteminin (institutunun) bazasının təkmilləşdirilməsi.

Buradakılar bütövlükdə ƏM sisteminə aiddir.

Növbəti addımda funksional istiqamətlərin parçalanması «çıxışlar üzrə» (son məhsul) əsası ilə aparılır. Qeyd edildiyi kimi, ƏM sisteminin iki qolu (müəllif-hüquq və patent) mövcuddur, belə ki, “müəllif-hüquq sistemi” və “patent sistemi” özünəməxsus qoruyucu alətlərlə ƏM sisteminin iki müstəqil “çıxışını” təsvir edir. Nəticədə 10 funksional istiqamət istər “müəllif-hüquq”, istərsə də “patent sistemi” üçün açıqlanmalıdır.

Nəhayət, “məqsədlər ağacı”nın qurulmasının sonuncu mərhələsində müəllif-hüquq və patent sisteminə məxsus olan 10 funksional məqsədlər istiqaməti ilə “məhsulun həyat dövrü üzrə” əsasla parçalanaraq, o cümlədən “Hüquqların qorunması”, “Hüquqların sərəncamçılığı” və “Hüquqların təminatı (müdafiəsi)” “məqsədlər ağacı”nı formalaşdırmış olur. “Məhsulun həyat dövrü” üzrə parçalanma aparılaraq, “ehtiyacların müəyyənləşdirilməsi” (qərarın hazırlanması), “məhsulun satılması” (qərarın qəbul edilməsi) və “istehlak” (qərarın icrası və nəzarət) hissələrdən ibarət olması nəzərə alınır. Məhz bunun nəticəsində müəllif-hüquq və patent sistemi üçün ilk 9 funksional məqsəd istiqamətləri yuxarıda qeyd etdiyimiz “Hüquqların qorunması”, “Hüquqların sərəncamçılığı” və “Hüquqların təminatı (müdafiəsi)” əsası ilə parçalanır. ƏM sistemində (“müəllif-hüquq” və “patent sistemi”) münasibətdə M.S. müvafiq qərar kimi 3 komponentə ayrıla bilər. Birincisi, ƏM sistemi öz ehtiyacları mövqeyindən yeni strategiya qərar kimi hazırlanarkən, istək duruma nail olmaq üçün onun konseptual-nəzəri bazası müvafiq imkanlara malik olmalıdır. İkincisi, strategiyanın bir qərar kimi qəbul edilmə mərhələsində müvafiq təşkilati-funksional şərait ilə səciyyələnməlidir (funksional məqbulluq olmadığı halda, seçilən strategiyanın həyata keçirilməsi üçün müvafiq əngəllər yaranır). Üçüncüsü, seçilmiş strategiyanın icra edilməsi üçün yalnız onu həyata keçirə biləcək struktur formalaşmalıdır. Nəticədə 31 məqsədlərdən ibarət olan «məqsədlər ağacı» formalaşdırılır və «funksiyalar ağacına» çevrilir. “Məqsədlər ağacı”nın “funksiyalar ağacı”na çevrilməsi zamanı hər hansı məqsədə müvafiq funksiya kimi baxılır və bu səbəbdən aksent məqsədə deyil, onun nail olmaq prosesi kimi təsvirinə söykənir (“Nəyi etmək yox, nə cür etmək”).

«Məqsədlər ağacı» aşağıdakılardan ibarətdir:

#### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.1.1.1. ƏM müəllif-hüquq sistemi üzrə hüquqlarının milli səviyyədə qorunmasının qanunvericilik bazasının beynəlxalq prinsiplərə uyğun olaraq təkmilləşdirilməsi və inkişafı, beynəlxalq sazişlərə (ÜƏMT-nin yeni müqavilələri, ÜTT-nin TRIPS Sazişi) qoşulmaq, Aİ-nin direktivləri və qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması hesabına qorunan obyektlərin dairəsini

və qorunan hüquqların həcmi genişləndirmək, qorunan obyektlərin yeni kateqoriyalarını formalaşdırmaq, qorunmanın müəyyən edilən hüquqi rejimlərini isə təkcə obyektlərin növündən asılı olaraq deyil, həm də onlardan istifadə üsullarına uyğun olaraq differensiallaşdırmaq və bunlara aid layihələr hazırlamaq;

3.1.1.2. ƏM-in ənənəvi qorunma formalarının (müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar) yeni ƏM obyektlərinin (multimedia və s.) inkişafı ilə yanaşı, əqli fəaliyyətin nəticələrinin qorunması və istifadəsinin rəqəmli erasından və elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərindən irəli gələn yayım təşkilatlarının «rəqəmli» hüquqlarının, WEB-yayım hüquqlarının və ənənəvi biliklərə olan hüquqların qorunması da daxil olmaqla, qeyri-ənənəvi (xüsusi) növlərin (ənənəvi mədəni nümunələr (folklor), integral sxem topologiyaları, məlumat topluları, o cümlədən yaradıcılıq nəticəsi olmayan məlumat toplularının payını artırmaq və bu növ qorunmanı təmin edən normativ-hüquqi baza yaratmaq;

3.1.1.3. Hüquqların həyata keçirilməsinin yeni üsullarının yaradılmasına imkan yaratmaq, hüquq sahiblərinin əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə edilməsi sistemini inkişaf etdirmək, kollektiv idarəetmə sahəsində akkreditasiya sisteminin yaradılması və tətbiqinə kömək etmək, kollektiv əsaslarla əmlak hüquqlarını idarə edən ictimai birliklərin fəaliyyətinə nəzarəti gücləndirmək, dövlətin həyata keçirdiyi kollektiv idarə etmə sahəsini dəqiq müəyyən etmək, ƏM hüquqlarının istifadəçilərinin milli məlumat bazasını formalaşdırmaq, əmlak hüquqlarının səmərəli beynəlxalq qorunmasını təmin etmək və bu məqsədlə hüquqi bazanı təkmilləşdirmək;

3.1.1.4. İnternet də daxil olmaqla, rəqəmli şəbəkələrdə əmlak hüquqlarının idarə edilməsinin metodiki və texniki bazasını yaratmaq, ƏM obyektlərinin şəxsi məqsədlər üçün surətçixarılması üzrə əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə olunmasını təşkil etmək, ƏM obyektlərinə əlaqəli hüquqların, reproqrafiya hüquqlarının, izləmə hüququnun kollektiv əsasda idarə olunmasını inkişaf etdirmək, dövlət varidatı elan edilmiş ƏM obyektlərinin idarə edilməsinin milli sistemini formalaşdırmaq və hüquq sahiblərinin hüquqlarından elektron yolla istifadə edilməsinə görə onların haqq almalarını təmin etmək;

3.1.1.5 ƏM obyektlərinin və hüquq sahiblərinin qeydiyyatının informasiya bazasını inkişaf etdirmək, vahid elektron bazasını təşkil etmək, İnternetin imkanlarından istifadə etməklə virtual qeydiyyatı (onlayn qeydiyyat) təmin etmək, ƏM obyektlərinin qeydiyyatını onu həyata keçirən hüquq sahibinin hüquq prezumpsiyası statusuna gətirmək və dövlət varidatı elan edilmiş obyektlərə normativ-hüquqi bazanı təkmilləşdirmək;

3.1.1.6. ƏM obyektlərindən rəqəmli erada istifadənin kəmiyyət və keyfiyyət artımı potensial olaraq hüquq pozuntularının miqyasının böyüməsinə səbəb olur ki, bu da hüquqların müdafiəsi mexanizminin gücləndirilməsini, hüquq-mühafizə orqanlarında ƏM üzrə xüsusi bölmələrin, ƏM üzrə ixtisaslaşdırılmış hakimlərin və məhkəmələrin formalaşdırılmasını tələb edəcək. Bununla əlaqədar hüquqların müdafiəsi və piratçılıqla mübarizə sahəsində qanunvericiliyin, o cümlədən “ƏMH təminatı və piratçılıqla mübarizə haqqında” Qanunun qəbul edilməsi və ƏM-ə aid qanunların təkmilləşdirilməsi, xüsusi

sərhəd tədbirlərinin görülməsi, ƏM orqanları, hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları çərçivəsində hüquqların təminatı üzrə fəaliyyətlərin koordinasiyası (əlaqələndirilməsi) mexanizmlərinin tətbiq edilməsi və bu sahədə xüsusi Kompleks məqsədyönlü proqramların formalaşdırılması və yeniləşdirilməsi, həmçinin ƏM tərkibli məhsulların eyniləşdirmə nişanlarına əsaslanan yayım mexanizmlərinin tətbiqi tələb edilir və bunlarla bağlı müvafiq normativ-hüquqi təminat bazasını formalaşdırmaq;

3.1.1.7. Hüquqların müdafiəsinin səmərəli təminatı təkcə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti ilə məhdudlaşmayacaq, həm də cəmiyyətdə ƏM mədəniyyətinin formalaşdırılması - özü də təkcə müəlliflərin hüquqlarına deyil, hüquq sahibləri və qanuni istifadəçilərin hüquqlarına hörmətlə yanaşmanın inkişaf etdirilməsi zərurətinə gətirəcək, bu isə cəmiyyətin bütün təbəqələrinin maarifləndirilməsi və məlumatlandırılması üzrə geniş dairədə birgə dövlət və ictimai tədbirlərin tətbiq olunmasını tələb edəcək və bunlara aid müvafiq təminatların hazırlanmasını qarşıya qoyacaq;

#### **Patent sistemi üzrə:**

3.1.1.8. ƏM hüquqlarının milli səviyyədə mühafizəsini təmin etmək məqsədi ilə beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulan prinsiplər nəzərə alınmaqla qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi həyata keçirilməlidir;

3.1.1.9. Patent sisteminin iqtisadi aspektlərlə idarə olunması üzrə qanunvericiliyin inkişafı (hüquqların bölgüsü, mühasibat uçotu, vergi ödəmə, qiymətləndirmə, sənaye mülkiyyəti obyektlərinin yaradılması və istifadəsinin stimullaşdırılması və s.), həmçinin sənaye mülkiyyəti obyektlərinin hüquqi tənzimlənməsinə yanaşmaların unifikasiyası tələb olunur;

3.1.1.10. Sənaye mülkiyyəti obyektlərinin qeyri-qanuni istifadəsi və ya istehlakçıları yanıda bilən hallara nəzarət sisteminin və qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, kontrafakt məhsulları və onların istehsalçıları aşkar etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları ilə əməkdaşlığını nəzərdə tutan normativ hüquqi bazanın yaradılması və təkmilləşdirilməsi, sənaye mülkiyyəti obyektlərinin mühafizəsi və istifadəsi sahəsində mübahisələrə baxılması üzrə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və ona uyğun olaraq milli qanunvericilik sisteminin təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulmalıdır;

3.1.1.11. Azərbaycan Respublikasına investisiya maraqlarının artırılması məqsədilə, patent sistemi sahəsində müəyyən olunan rüsumların şkalasının təkmilləşdirilməsi, işgüzar aləmdə, o cümlədən Azərbaycan Respublikasında texnologiyaların və sənayenin prioritet istiqamətləri üzrə sənaye mülkiyyətinin mühafizəsi ilə əlaqədar istifadə olunan stimullaşdırıcı alətlərinin ölçülərinin diferensiasiyası aparılmalıdır.

#### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.1.2.1. Əqli mülkiyyətin potensialı hesabına mədəni dəyərlərin geniş yayılmasına dəstək məqsədilə hüquqların həyata keçirilməsi üsulları qadağa qoymaqla deyil, hüquq sahiblərinin qanuni haqq almalarını təmin etməklə intellektual nailiyyətlərin yayılmasına maneçilik törətməməyə əsaslanmalıdır, bu yanaşma bir tərəfdən «məcburi mexanizmlərin» yeni istiqamətlərinin

qanunvericilik və normativ tənzimlənməsini, o cümlədən “məcburi” lisenziya, kollektiv əsasda idarə edən təşkilatların nəzarət edilməsinə qaydaların hazırlanması, digər tərəfdən isə müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitəsi ilə əlverişli və ucuz əldə edilməsini təmin edən texniki həllərin və hüquqi təminatın yaradılmasını tələb edəcək;

3.1.2.2. Mədəni dəyərlərin geniş yayılması üçün hüquqların həyata keçirilməsinin rəqəmli texnologiyalara əsaslanan yeni forma və sistemlərinin yaradılmasına kömək etmək, tərkibində ƏM obyektləri olan malların (kompüter proqramları, məlumat topluları, audio, video məhsullar, nəşrlər) bazarı xüsusi nəzarət markası ilə satılması üzrə layihə hazırlamaq və həyata keçirmək, elektron kommersiya sistemi üçün müqavilələr üzrə əqli mülkiyyət hüquqlarının operativ surətdə verilməsini təşkil etmək, folklor nümunələrinin müasir daşıyıcılarda geniş şəkildə yayılmasını təmin etmək və əvvəllər yazılmış əsərlərin rəqəmli daşıyıcılara köçürülməsinə yardım etmək vacibdir;

3.1.2.3. Cəmiyyətdə mədəni dəyərlərin yayılmasına dəstək verərək, qanuni yayılmaya imkan verən rəqəmli kodlara, rəqəmli «paketlərə» və digər sistemlərə istiqamətlənən hüquqların müdafiə mexanizmlərinin yaradılması, eyniləşdirmə sistemlərinin tətbiq edilməsinə tərkibində ƏM obyektli olan malların (audio, video, nəşrlər, kompüter proqramları və s.) hüquq sahiblərindən və yayıcılarından hologram tipli texniki müdafiə vasitəsindən zəruri istifadə edilməsi tələb olunacaq və bunlara aid metodik vəsaitlərin hazırlanması tələb olunacaq;

#### **Patent sistemi üzrə:**

3.1.2.4. İnnovasiya fəaliyyəti subyektlərinin bütövlükdə sənaye mülkiyyəti obyektlərinə dair hüquqların mühafizəsi və innovasiyaların bütün növlərində istifadəyə dair müstəsna hüquqların tətbiqi Azərbaycan Respublikasının patent sistemi sahəsində qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq tənzimlənməsinə baxmayaraq, aparılan təhlillərin nəticəsi göstərir ki, qüvvədə olan qanunvericilik aktlarında sənaye mülkiyyəti obyektlərinin yaradılmasını stimullaşdıran və innovasiya fəaliyyəti sahəsində hüquqların geniş istifadəsinə təminat verən konkret normalar öz əksini tapmamışdır və bununla bağlı qanunvericilikdə müvafiq təkmilləşdirmə tələb olunur;

3.1.2.5. İnnovasiya fəaliyyətini stimullaşdırmaq və sənaye mülkiyyəti obyektlərinin təsərrüfat dövriyyəsinə daxil etmək məqsədilə qüvvədə olan qanunvericiliklə bir sıra əlavələrin və dəyişikliklərin işlənilib hazırlanması (sənaye mülkiyyəti obyektlərinin yaradılması və istifadəsini stimullaşdırmaq üçün vergi qanunvericiliklərinə bəzi əlavələrin və dəyişikliklərin edilməsinə dair təkliflərin işlənilib hazırlanması) zərurəti var;

3.1.2.6. Yeni texnologiyaların geniş yayılması üçün Elmi Tədqiqat-Təcrübə Konstruktor işlərinin aparılması, sənaye mülkiyyəti obyektlərindən istifadə etməklə yeni texnika və texnologiyaların tətbiqi və mənimsənilməsi sahəsi üzrə güzəştlərin verilməsi, həmçinin elmi-tədqiqat işlərinin aparılması üçün büdcədən kənar fondlardan istifadənin genişləndirilməsi vacibdir.

#### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.1.3.1. ƏM potensialı hesabına yeni əqli nəticələrin yaradılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması məqsədilə ƏM obyektlərindən istifadəyə görə minimum tarif dərəcələri sisteminin təkmilləşdirilməsi və yeni normativ-hüquqi aktların qəbul edilməsi yolu ilə əqli fəaliyyət nəticələrinin yaradıcılarına digər sosial təminatlar sisteminin yaxşılaşdırılması, ƏM-i mülkiyyət anlayışını tamamlayan anlayış kimi şərh edən yanaşmaya və buradan irəli gələn hüquqi, sosial və iqtisadi nəticələrə söykənərək ƏM sahəsində qanunvericiliyin genişləndirməsi tələb olunacaq;

3.1.3.2. Yeni əqli nəticələrin yaradılması üzrə şəraitin yaxşılaşdırılması üçün hüquqların əldə olunması, qeydiyyatı və verilməsinin yeni formalarının inkişaf etdirilməsi, sifariş üzrə yaradıcılıq nəticələrinin yaradılması və istifadəsinə görə minimum məbləğlərin müəyyən edilməsi, həmçinin ilkin istifadə hüquqları üzrə müqavilə formalarının təkmilləşdirilməsi, kollektiv idarəetmə təşkilatlarında hüquq sahiblərinin xüsusi sosial fondlarının yaradılması zəruri olacaqdır;

3.1.3.3. Yeni əqli nəticələrin yaradılması üzrə şəraitin yaxşılaşdırılması məqsədilə hüquq sahiblərinin hüquqlarının pozulması zamanı onlara məsləhət sistemini genişləndirmək, o cümlədən on-line rejimində məsləhət büroları təşkil etmək, hüquqların pozulması ilə əlaqədar iddianın ümumi məbləğini müəyyən edən normativ sənədlər hazırlamaq, iddia ərizələri ilə məhkəmə orqanlarına müraciət etmək üçün sənədləri təmənnəsiz tərtib etmək, pozuntulara və hüquqların bərpasına dair məhkəmələrdə baxılan işlərin statistikasını və elektron məlumat bazasını, ictimai rəyin öyrənilməsi və ƏM mədəniyyətinin formalaşmasına aid təminatların hazırlanması, həmçinin bazarın müşahidəsini, monitoring və təhlilini aparmaq zəruridir.

**Patent sistemi üzrə:**

3.1.3.4. Yeni əqli nəticələrin yaradılmasına dəstək vermək məqsədi ilə ixtiraçılığın stimullaşdırılması nəzərdə tutulmalıdır, belə ki, bağlı sənaye mülkiyyəti obyektləri istifadə edən təsərrüfat subyektləri və həmçinin sənaye mülkiyyəti obyektlərini yaradan müəlliflər stimullaşdırılmalı və bununla bağlı təkliflər hazırlanmalıdır;

3.1.3.5. Sənaye mülkiyyəti obyektlərinə hüquqların mühafizəsinə təminatın yaradılması bir sıra hallarda müəyyən obyektiv səbəblərdən yaranan bəzi çətinliklərlə üzləşir. Onlar əsasən ölkə iqtisadiyyatının bazar iqtisadiyyatına keçid mərhələsində olması, sənaye mülkiyyəti obyektlərini yaradanların məhdud maliyyə vəsaitinə malik olması, sənaye mülkiyyəti obyektlərinin istifadəsi sahəsində hüquqi mədəniyyətin lazımi səviyyədə olmamasından irəli gəlir. Bu baxımdan hüquq pozuntuları zamanı, hüquqları pozan subyektlərə qarşı məhdudiyətlərin gücləndirilməsi məqsədilə, mövcud normativ hüquqi aktlar təkmilləşdirilməlidir. Bu aktlarda kontrafakt məhsulların, həmçinin onları istehsal edən avadanlıqların, istifadə olunan materialların müsadirə və məhv edilməsi nəzərdə tutulmalıdır. Bunlarla əlaqədar Cinayət Məcəlləsinə və İnzibati Xətalər Məcəlləsinə müvafiq dəyişikliklər edilməlidir;

3.1.3.6. Sənaye mülkiyyəti obyektlərinə dair hüquqların səmərəli mühafizəsi üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanları və təşkilatlarla iş birliyini

təmin edən mexanizm yaradılmalıdır, həmçinin sənaye mülkiyyəti obyektlərinin sahiblərinin hüquqlarının pozulması ilə gömrük sərhədlərindən keçirilən malların qarşısının alınması və uyğun tədbirlərin görülməsi məqsədilə maraqlı dövlət strukturları və Dövlət Gömrük Komitəsi ilə birgə fəaliyyət mexanizmi yaradılmalıdır.

#### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.2.1.1. ƏM-ə əsaslanan sənayenin səviyyəsinin «biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat»ın inkişafının indikatoru olduğunu və onun inkişaf etmiş ölkələrdə ÜDM-in 8 faizini (ancaq müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara əsaslanan sənaye, yəni kreativ sənaye), beynəlxalq miqyasda 5 faizlik illik artımla, ümumilikdə isə makroiqtisadi səviyyədə ƏM-ə əsaslanan sənayenin inkişaf etmiş ölkələrin potensialının altıda birini təşkil etdiyini, BMT-nin UNKTAD, PROON, UNESCO, WIPO və TM 2010-cu ilin birgə hazırlanmış “Kreativ iqtisadiyyat” hesabatındakı tövsiyələri, o cümlədən kreativ industriyanın dünyanı bürüyən global iqtisadi böhran zamanı daha çox davamlılıq göstərməsi, dünya ticarətinin 12% aşağı düşdüyü halda 14% illik artım əldə olunmasını, onun sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsini və incəsənətə, mədəniyyətə, biznesə, yenilikçiliyə və yeni biznes modellərə tövsiyə verilməsini nəzərə alaraq, müəlliflik hüququ sənayesinin ÜDM-də iqtisadi çəkisinin müəyyən edilməsi üzrə ilk dəfə 2005-ci ildə həyata keçirilmiş milli tədqiqatların davam etdirilməsini təmin etmək, ƏM-in iqtisadiyyatda payının və başqa formalarının təhlilini davam etdirmək və metodikasını təkmilləşdirmək, göstərilən tədqiqatların müvafiq normativ-metodiki və statistik bazasını təkmilləşdirmək zəruridir;

3.2.1.2. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat ƏM-ə əsaslanan sənayenin makroiqtisadi payının dəyərləndirilməsi üçün həm ötən illərin yekun nəticələrinin mütəmadi müqayisəli təhlillərinin aparılmasını, həm də digər ölkələrin analoji nəticələri ilə müqayisə edilməsini tələb edir, ƏM-ə əsaslanan sənayenin artımının hüquqların sərəncamçılığında daha dəqiq indikator olmasından çıxış edərək, sənayenin ƏM-lə bağlı sahələrdə iş yerlərinin yaradılmasında onun rolu, o cümlədən iqtisadiyyatın digər sektorları ilə müqayisədə mədəniyyət və informasiya sektorlarındakı irəliləyişin dinamikası geniş təhlil edilməlidir;

3.2.1.3. Hüquqların lazımi müdafiəsinin olmaması ilə əlaqədar problemlər səbəbindən ÜDM-də ƏM-lə bağlı sahələrin payının 3-5 il ərzində azalması meyllərinin olduğu halda müvafiq konkret məqsədyönlü tədbirlərin qəbul edilməsi tələb edilir, bununla əlaqədar yuxarıda hüquqların müdafiəsi ilə bağlı təsvir olunan tədbirlər sənayenin konkret sahələrində ƏM-in müdafiəsinin və onun əhəmiyyətinin azalmasının ƏM-in ÜDM-dəki payına mənfi təsirini nəzərə alan yeni tədbirlərlə tamamlanmalıdır;

3.2.1.4. Davamlı iqtisadi artım Rostou modelində insan amilinin (yenilikçilik və kreativlik) hesabına payın müəyyən edilməsi metodikaları təkmilləşdirilməklə, statistik bazası dəqiqləşdirilməlidir və tədqiqat nəticələrinin müqayisəli təhlili müvafiq illər kəsiyi üzrə aparılmalıdır, həmçinin hökumətin iqtisadi siyasətində ƏMH rolu müəyyən edilməlidir.



### **Patent sistemi üzrə:**

3.2.1.5. Nəzərə alaraq ki, patent sistemi mövcud olan qanunvericilik və infrastruktur sənaye mülkiyyəti obyektlərinin mühafizəsinə təminat yaratmaqla yanaşı, onlardan müasir rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın inkişafı naminə iqtisadi münasibətlərin tənzimlənməsində alət kimi istifadəsini sürətləndirən baza rolunu oynayır, ixtiraların patentləşdirilməsi texnoloji inkişafa yardım edir, yeni texnologiyaların yaradılmasını stimullaşdırır, ölkənin texnoloji baxımdan strategiyasının hazırlanmasına kömək edir, insan kapitalından geniş şəkildə istifadəyə və xarici investisiyaların qoyulmasına zəmin yaradır və həmçinin əmtəə nişanları biznes aləmində marketing strategiyasının əsasını təşkil edir, sağlam rəqabətin tənzimlənməsində, kontrafakt malların dövryyəsinə qarşı mübarizənin genişləndirilməsində mühüm rol oynaması gələcəkdə patent sisteminin innovasiyalı iqtisadiyyatın inkişafında rolunu artırmaq üçün yeni layihələrin hazırlanması nəzərdə tutulur;

3.2.1.6. Aparılan təhlillər göstərir ki, patent sistemi sahəsində müsbət dinamikanın mövcudluğu Azərbaycan Respublikasında korporativ sənayenin formalaşmasında və əmtəə dövryyəsinə müvafiq qurumlar tərəfindən zəruri alət kimi istifadəyə kifayət etmir. Azərbaycan subyektləri tərəfindən xarici ölkələrdə mühafizə olunan əmtəə nişanı, ixtira və digər sənaye mülkiyyəti obyektləri milli subyektlər üçün dayanıqlı hesab edilə bilməz. Azərbaycan subyektləri tərəfindən texniki həllərin patentləşdirilməsinin analizi göstərir ki, onlar bütövlükdə rəqabət qabiliyyətli texnoloji istiqamətin inkişafının tələblərinə cavab vermir. Beləliklə, baxılan sahədə məsələlərin həlli məqsədi ilə sənaye mülkiyyəti obyektlərinin təsərrüfat dövryyəsinə istifadənin səmərəliliyinin artırılması, realizasiya olunan əmtəələrin (göstərilən xidmətlərin) dəyərində sənaye mülkiyyətinin payının yüksəldilməsi və ticarət aspektlərində sənaye mülkiyyəti obyektləri nəzərə alınmaqla onların ixracının genişləndirilməsi, qüvvədə olan normativ sənədlər əsasında patent tədqiqatlarının bütün mərhələlərinin formalaşdırılmasını və elmi-texniki layihələrin hazırlanmasını, dövlət proqramlarının və ticarət-sənaye fəaliyyətinin reallaşdırılmasını tələb edir. Göstərilən istiqamətdə inkişafı təmin etmək məqsədilə texnologiyaların ötürülməsi üzrə müvafiq təşkilati strukturlar inkişaf etdirilməlidir. Həmin strukturlar vasitəsilə axtarış aparıla və müasir texnologiyaların sənayedə tətbiqi məsələlərinin reallığı araşdırıla bilər.

### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.2.2.1. ƏM-in potensialından investisiyaların stimullaşdırıcısı kimi istifadə etmək məqsədilə ƏM obyektlərinin tədqiqinə və işlənməsinə fərdi sərmayə qoyuluşlarını həvəsləndirmək üçün institusional infrastruktur elementi kimi ƏM-in dəyərləndirilməsinin normativ bazası yaradılması, birbaşa xarici sərmayələrin cəlb edilməsində ƏM-in rolunu qiymətləndirən metodiki bazanın formalaşdırılması zəruridir, ƏM nailiyyətləri, birbaşa xarici investisiyalar və idxal arasında əlaqəni müəyyən edən monitoring prinsiplərinin işlənilməsi hazırlanması tələb olunur, həmçinin dövlət vəsaiti hesabına yaradılan və mülki dövryyəyə cəlb olunan əqli fəaliyyət nəticələrinin hüquqi qorunması və istifadəsi ilə bağlı müvafiq hüquqi bazanın yaradılması məqsəduyğundur;

3.2.2.2. ƏM-in yüksək qorunma səviyyəsi hesabına sərmayələrin stimullaşdırılmasını təmin etmək məqsədilə, birbaşa xarici sərmayələrin cəlb edilməsi və idxal artımının yüksək səviyyəsi ilə seçilən ölkələrin təcrübəsi haqqında biznes strukturlarının məlumatlandırılmasını genişləndirmək, biznes strukturlarını Azərbaycanda ƏM-in qorunması səviyyəsi haqqında məlumat xarakterli materiallarla və inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində ƏM-in verdiyi daxili üstünlüklər haqqında məlumatlarla təchiz etmək, konkret nümunələrdə balans hesabatlarında göstərilməyən «ƏM hesabına gizlədilən dəyər»i açmaq və onun tam uçotunun aparılmasının üstünlüklərini göstərmək tələb olunur, həmçinin dövlət vəsaiti hesabına yaradılan əqli fəaliyyət nəticələrinə hüquqların keçməsinə aid müqavilələrin nümunəvi formalarının, qaydalarının, royalti tarif dərəcələrinin və ƏM sahəsinə kapital qoyuluşunun özünü ödəmək müddətlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı metodiki bazası hazırlanmalıdır;

3.2.2.3. İqtisadiyyat sahələrinə və ilk növbədə elmtutumlu və yüksək texniki sahələrə yatırılan sərmayələrin qorunması məqsədi ilə bazarın müxtəlif seqmentlərində piratçılığın və saxtamalçılığın səviyyəsinin və ədalətli rəqabətin aparılması şərtlərinin öyrənilməsi ilə yanaşı, kapital qoyuluşlarının özünüödəmək müddətlərinin monitorinqinin aparılması, kriminal fəaliyyət ucbatından belə ödənilmənin praktiki olaraq mümkünsüzlüyü hallarının ayrıca göstərilməsi, həmçinin birbaşa xarici sərmayələrin, xarici texnologiyaların və nou-xaunun verilməsinin hər bir azalma halında, tədiyyə balansının mənfi vəziyyətində hüquq pozuntularından müdafiənin kütləvi-hüquq metodları əsasında sərt mexanizmlərinin işə salınması, hüquqların pozulmasına görə qanunvericiliklə nəzərdə tutulan sanksiyaların sərtləşdirilməsi, qabaqcıl ölkələrdə milli səviyyədə ƏM sahəsində siyasətlə ticarət qanunvericiliyi arasında (TRİPS, ABŞ-ın Ticarət qanunvericiliyinə 301-ci Proqram, Aİ-nin Direktivləri) birbaşa əlaqə qurulduğu nəzərə alınmalıdır;

3.2.3.1. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda subyektlərin iqtisadi fəaliyyətində qeyri-maddi ƏM aktivlərinin əhəmiyyətinin artırılması üçün şəraitin yaradılması yolu ilə ƏM-in iqtisadi potensialından istifadə üçün metodiki və normativ-hüquqi planda ƏM-in qeyri-maddi aktivlərinin payının qiymətləndirilməsi sistemi işlənib hazırlanmalı, mikroiqtisadi səviyyədə bazarın subyektlərində qeyri-maddi aktivlərin maddi aktivləri sıxışdırması meylləri izlənməli, hər il ƏM aktivlərinin faiz səviyyəsi təhlil olunmalıdır, kommersiya sövdələşmələrində ƏM aktivlərinin dəyəri baxımından ƏM obyektlərinə və ƏM-lə bağlı texnologiyalara lisenziyaların təqdim edilməsi üzrə normativ sənədlərin işlənib hazırlanması, lisenziyaların istifadəsindən royalti qismində əldə edilən gəlirlərin, lisenziya alanların təkmilləşdirmə və modernləşdirmə, həmçinin ƏM-in məhsuldar dövrünün qiymətləndirilməsi hesabına öz ƏM aktivlərinin yaradılması imkanlarını tənzimləyən normativ bazanın qiymətləndirilməsi metodikası hazırlanmalıdır;

3.2.3.2. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda ƏM-in qeyri-maddi aktivlərinin iqtisadi əhəmiyyətini artırmaq məqsədi ilə qeyri-maddi aktivlərin istifadə üsulları haqqında tədqiqatların həyata keçirilməsi, onların işgüzar sövdələşmələrə və korporativ idarə etmə təcrübəsinə cəlb edilməsi, nəinki

təsərrüfat əməliyyatlarında istifadə etmək, həm də onların alqı-satqı obyektlərinə çevrilməsi tələb olunur, müxtəlif ƏM formalarının qiymətləndirilməsi, alqı-satqısı və lisenziyalaşdırılması məqsədilə on-line mübadiləsi üzrə qabaqcıl beynəlxalq təcrübədən istifadənin təşkili və genişləndirilməsi, həmçinin korporativ idarəetmədə ƏM portfellərinin yaradılması üzrə idarəetmə təcrübəsinin inkişaf etdirilməsi, ƏM üzrə menecerlərin hazırlanmasının təmin edilməsi və lisenziyalaşmanı həyata keçirən şirkətlər birliklərinin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını təmin edərək, onların bu təcrübəsi genişləndirilməlidir;

3.2.3.3. ƏM aktivlərinin sahibləri olan bazar subyektlərinin əmlak hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək məqsədi ilə lisenziyalaşdırılmanın və istehsal edilmiş ƏM tərkibli məhsulun dəyərləndirilməsi yolu ilə bazarın monitorinqinin genişləndirilməsi, piratçılıqla mübarizə mexanizmlərinin, bütün səviyyələrdə kontrafakt məhsulun və saxta malların buraxılışına qarşı kütləvi-hüquqi metodların gücləndirilməsi və ƏM sisteminin müdafiəsinin ikinci xətti olan haqsız rəqabət və kommersiya sirri haqqında qanunvericiliyin müddəalarından fəal istifadə edilməsi zəruridir.

#### **Patent sistemi üzrə:**

3.2.3.4. Sənaye mülkiyyəti obyektlərindən kommersiya məqsədləri üçün istifadə olunması və bu sahədə bazar münasibətlərinin formalaşdırılması ən çətin və aktual məsələlərdən biri olması, bu məsələlərin yerinə yetirilməsi üçün sənaye mülkiyyəti obyektlərinin qiymətləndirilməsi vacib sayılır. Sənaye mülkiyyəti obyektlərinin kommersiya məqsədləri üçün istifadəsinə təminat verən şərtlər aşağıdakılardır:

- müəssisələrdə sənaye mülkiyyəti obyektlərinin yaradılma prosesində əmlak münasibətlərinin tənzimlənməsi;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərindən təsərrüfatın müxtəlif sahələrində qeyri-maddi aktivlər kimi istifadəsi;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin inventarlaşdırılması;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərinə hüquqların təsdiqi;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin qiymətləndirilməsi;
- sənaye mülkiyyətinin auditi.

Göstərilən şərtlərin yerinə yetirilməsi üçün sənaye mülkiyyəti obyektlərinin etibarlı mühafizəsini və effektiv istifadəsini təmin edən tədbirlər işlənib hazırlanmalıdır, xüsusən, inventarizasiya və sənədləşmə yolları ilə sənaye mülkiyyəti obyektlərinin müəssisənin əmlakı kimi qeydiyyatına alınması, sənaye mülkiyyəti obyektlərinin istifadəsindən yaranan nəticələrin qiymətləndirilməsi və mühasibat uçotuna alınması üzrə tədbirlər görülməlidir.

#### **Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.3.1.1. İnformasiya obyektləri və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına dəstək vermək məqsədi ilə nəzərə alınmalıdır ki, müasir informasiya cəmiyyətində, «rəqəmli iqtisadiyyatda və ya biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda» informasiya texnologiyalarının, qlobal rəqəmli şəbəkələrin, elektron ticarətin inkişafı İT obyektlərinin çoxu rəqabət mübarizəsi səbəbindən ƏM-in himayəsi altına keçmişlər, ƏM obyektləri isə rəqəmli mühitdəki

qorunmaya uyğunlaşaraq İT-nin inkişafına imkan verir, bununla əlaqədar IT-IP əlaqəsinin inkişafının mütəmadi təhlili, ƏM vasitəsi ilə informasiya obyektləri və texnologiyalarının qorunmasının təsnifatının yaradılması, yeni yaradılan informasiya obyektlərini öz himayəsinə götürən ƏM qanunvericiliyinin inkişafı tələb olunur. Rəqəmli erada yayım təşkilatlarının hüquqları haqqında qanunvericiliyin qəbul edilməsi, WEB-yayımının qanuni rəsmiləşdirilməsi zəruridir, həmçinin elektron ticarət qanunvericiliyinə əlavə olaraq tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan mallarla ticarəti tənzimləyən normativ-hüquqi tərtibata ciddi zərurət yaranır və nəhayət, «informasiya cəmiyyəti - ƏM hüquqları - biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat» əlaqəsinin hüquqi və metodiki tövsiyələr, həmçinin konkret tədbirlərin xüsusi siyahısı daxil olmaqla sistemli-hüquqi tənzimlənməsi zəruridir;

3.3.1.2. Müasir rəqəmli cəmiyyətdə ƏM hüquqlarının sərəncamçılığı ƏM qanunvericiliyində müvafiq dəqiqləşdirmələrin aparılmasını və bununla yanaşı, şəbəkədə əmlak hüquqlarının idarə edilməsi ilə bağlı normativ-hüquqi sənədlərin təsdiq edilməsini, həmçinin, birbaşa elektron ticarətin İnterneti ƏM-in virtual bazarına çevirdiyini (burada satılan obyektlərin 50%-dən çoxu ƏM obyektləridir, satılan hər 4 obyektədən 3-ü müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqların obyektləridir) nəzərə alaraq qlobal rəqəmli şəbəkədə əmlak hüquqlarının kollektiv idarə edilməsi vəzifəsini dövlətin öz üzərinə götürməsinə tələb edir. ƏM obyektləri ilə sövdələşmələrə və hüquq sahiblərinin və ya onlar tərəfindən müvəkkil edilmiş şəxslərin şəffaf müşahidə aparmaq imkanlarına dair metodiki və tənzimləyici tövsiyə sənədlərinin hazırlanması tələb olunacaq, İnternetdə ərazi prinsipi işləmədiyinə görə ƏM obyektlərinin istifadəsi ilə bağlı əlavə tənzimlənməyə ehtiyac yaranır və nəhayət, ƏM hüquqlarının sərəncamçılığının təminatı üçün ÜƏMT-nin İnternet Müqavilələrində Azərbaycanın fəal iştirakı vacibdir;

3.3.1.3. Texnoloji mühitin imkanlarının hüquq pozuntularının sayının artmasına səbəb olduğu bir şəraitdə inkişaf etmiş informasiya cəmiyyətində hüquqların müdafiəsinin təminatı üçün, o cümlədən «Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılıqla mübarizə haqqında» qəbul ediləcək qanunun və hökumətin nəzdində ƏM hüquqlarının pozulmasına qarşı Komissiya yaradılması və fəaliyyətinin planlaşdırılmasını əks etdirən normativ-hüquqi aktların «rəqəmli» spesifikanı nəzərə alan xüsusi bölmələri də daxil olmaqla, normativ-hüquqi, qanunverici və təşkilatı-texniki xarakterli kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi rəqəmli şəbəkələrdə hüquqların həyata keçirilməsinə təminat verən texniki müdafiə vasitələri və hüquqların idarə olunması haqqında məlumatla dair normativ-hüquqi aktların hazırlanması zərurəti yaranır, fəaliyyət göstərən Antipirat Komissiyasının mövcud statusunun hökumətin nəzdində olan statusa və «Piratçılığa qarşı mübarizə» məqsədyönlü Kompleks sahə proqramının statusunun dövlət Proqramı statusuna qaldırılması məsələləri öz həllini tapmalıdır. Nəhayət, hüquq pozuntularına görə mülki və inzibati iddiaların, həmçinin cinayət işinin qaldırılması üçün hüquq pozuntuları zamanı vurulan iqtisadi zərərin müəyyən edilməsinə imkan verən metodiki vəsaitin yaradılması vacibdir;

3.3.2.1. Əqli mülkiyyətin potensialı hesabına informasiya obyektləri və texnologiyaların geniş yayılmasına dəstək vermək məqsədi ilə «Elektron ticarət haqqında» Qanunun icrası ilə bağlı əqli mülkiyyət obyektlərinin alqı-satqısına aid monitorinqlərin təşkil edilməsi, elektron ticarətinin illik nəticələrinin təhlil edilməsi və bununla bağlı normativ-hüquqi və tövsiyə bazasının yaradılması zərurəti irəli gəlir;

3.3.2.2. Rəqəmli şəbəkələrdə informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının geniş yayılmasına xidmət edən «On-line monitorinq və lisenziyalaşdırma Xidmətinin yaradılması», «one-stop-shops» prinsipinə əsaslanan hüquqların kollektiv idarə edilməsini təmin edən, unikal identifikator-kodlara malik olan rəqəmli kontentin qeydə alınması, xüsusi saytın məlumat bazasının yaradılması istifadəçinin sorğusunu avtomatik müəyyən edən və elektron ödənişi təmin edən texniki və normativ-hüquqi bazanın yaradılmasını tələb edir, qlobal rəqəmli şəbəkədə ƏM sahəsinə aid olan ərazi prinsipindən irəli gələn normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və provayderlərin hüquqların qorunmasında məsuliyyət və roluna aid metodiki tövsiyə və təkliflərin hazırlanması nəzərdə tutulmalıdır;

3.3.2.3. Tərkibində ƏM olan malların rəqəmli spesifikasiyadan irəli gələn pozuntuların qarşısının sərhəddə alınması ilə bağlı müvafiq səlahiyyətli orqanla xüsusi tədbirlər həyata keçirmək, Aİ və ABŞ-ın piratçılığa qarşı yönəldilən müvafiq proqramlarında iştirak etmək nəzərdə tutulmalıdır;

3.3.3.1. ƏM potensialı hesabına informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılmasına dəstək vermək məqsədi ilə yeni informasiya obyektlərinin əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunmasına aid qanunvericilik və normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinin və qeyri-ənənəvi obyektlərin xüsusi qorunma rejimlərinin tətbiq edilməsinin vacibliyini irəli sürür;

3.3.3.2. İnformasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılmasına dəstək vermək məqsədi ilə rəqəmli eyniləşdirmə kodlarının qorunan əqli mülkiyyət hüquqları obyektlərinə tətbiq edilməsi və kitablara, dövrü nəşrlərə və səsyzamalara beynəlxalq standart nömrələrin verilməsi ilə bağlı məsələlər haqqında normativ hüquqi sənədlərin hazırlanması, qəbul və tətbiq edilməsi, distrübitor şəbəkəsində İT-dən irəli gələn əqli mülkiyyət obyektlərinin yayılmasına dair normativ hüquqi aktlar və nəzarət markalarının istifadə mexanizmlərini hazırlama və tətbiq edilməsi məsələlərinin həll edilməsini tələb edir;

3.3.3.3. İnformasiya cəmiyyətində ƏM hüquqlarının təminatı ƏM orqanlarının fəaliyyətinin hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları ilə koordinasiyasının gücləndirilməsini tələb edəcək, o cümlədən bazarın birgə monitorinqi, piratçılığın səviyyəsinin təhlili, aşkar edilmiş hüquq pozuntuları haqqında məlumat bazasının aparılması, hüquq sahibləri ilə dialoqların təşkil edilməsi, birgə treninqlərin keçirilməsi, hakimlərin ƏM sahəsində biliklərinin artırılması və ƏM üzrə ixtisaslaşmış hakim korpusunun yaradılması, hüquq-mühafizə orqanları nümayəndələrinin piratçılıq və saxtamalçılığın miqyası haqqında məlumatlandırılması və belə hallarla mübarizə üzrə xüsusi bölmələrin yaradılması tələb olunur, həmçinin hüquqların müdafiəsinin təmin edilməsi üçün

mühüm gələcək tədbirlər sırasında Cinayət Məcəlləsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsində nəzərdə tutulan sanksiyaların sərtləşdirilməsi, pirat və kontrafakt məhsulun ölkəyə gətirilməsinin qarşısının alınması üçün sərhəddə həyata keçirilən xüsusi tədbirlərin genişləndirilməsi və piratçılıq nəticəsində vurulan iqtisadi zərərin hesablanmasına aid metodik bazanın yaradılması nəzərdə tutulmalıdır;

3.(1-2-3).4.1. ƏM sisteminin inkişaf strategiyasına nail olmağın təminatı üçün əşya mülkiyyəti kimi qorunan və müdafiə olunan və bundan irəli gələn bütün hüquqi, sosial və iqtisadi nəticələrlə, tam hüquqlu mülkiyyət obyektini kimi ƏM haqqında konseptual-nəzəri təsəvvürü inkişaf etdirmək lazımdır;

3.(1-2-3).4.2. ƏM sisteminin inkişaf strategiyasına nail olmağın təminatı üçün dövlətin ənənəvi funksiyalarla (qanunverici, tənzimləyici, beynəlxalq qorunma) yanaşı, həm də yeni əlaqələndirici, nəzarət və idarəedici kimi funksiyaları da həyata keçirməsi zəruridir;

3.(1-2-3).4.3. ƏM sisteminin inkişaf strategiyasına nail olmağın təminatı üçün dövlət funksiyaları ƏM sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini təmin edən səlahiyyətli dövlət icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən vahid standartlar və tənzimləmə mexanizmləri ilə həyata keçirilməlidir.

**Müəllif-hüquq sistemi üzrə** aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

3.(1-2-3).4.1. “Əqli mülkiyyət hüquqları sahəsinin inkişafı: vəziyyət və perspektivlər” adlı sistemli müqayisəli təhlilə əsaslanan icmalın, «İT-İP-e.com» əlaqəli üçlüyünün təsirindən irəli gələn əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafı» adlı praktiki vəsaitin, «Ənənəvi mədəni nümunələrin (folklor) və ənənəvi biliklərin müasir dövrdə əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunması» adlı normativ sənədin, «Rəqəmli şəbəkələrdə əqli mülkiyyət hüquqlarının idarə olunması» adlı praktiki vəsaitin, «Azərbaycanın əqli mülkiyyət ənənələrinin ermənilər tərəfindən mənimsənilməsi – erməni ənənələri» adlı Antologiyanın və nəşrlərin, «Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat»da əqli mülkiyyət hüquqlarının əhəmiyyətinə aid normativ sənədin hazırlanması və «Əqli mülkiyyət hüquqları müasir mərhələdə», «Əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsinin təşkili» və «Ənənəvi mədəni nümunələrin (folklorun) qorunması» üzrə beynəlxalq konfrans-simpoziumların keçirilməsi.

**Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.(1-2-3).4.2. Müəllif Hüquqları Agentliyinin nəzdində «Əqli mülkiyyətin menecmenti» peşəkar kursların fəaliyyətinin gücləndirilməsi, QHT və hüquq sahiblərinin birlikləri üçün təlim sisteminin təkmilləşdirilməsi, «Əqli mülkiyyətin müasir məzmunu» adlı metodiki sənədin hazırlanması, müvafiq məlumat bazasına malik olan «Qeydiyyat və uçot», «Müəllif» və «İstifadəçi təşkilat», «Efirin monitorinqi» və «Bazarın monitorinqi» avtomatlaşdırılmış informasiya sistemlərinin yaradılması, əqli mülkiyyət hüquqlarının pozulması üzrə məlumat bazasının yaradılması, «Əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə edilməsi» və «Dövlət varidatının idarə olunması» üzrə müasir modellərin həyata keçirilməsi və müvafiq informasiya sistemlərinin tətbiqi, «Əmlak hüquqlarını kollektiv əsasda idarə edən təşkilatların akkreditasiyası və fəaliyyətlərinin monitorinqi» üzrə məlumat bazasının formalaşdırılması, «On-

line» qeydiyyat sisteminin vahid elektron baza əsasında yaradılması, rəqəmli kodlaşdırma sistemlərinin və eyniləşdirmə işarələrinin əqli mülkiyyət obyektlərində tətbiqi, piratçılığa qarşı mübarizə tədbirləri üzrə informasiya sisteminin yaradılması.

**Müəllif-hüquq sistemi üzrə:**

3.(1-2-3).4.3. Müəllif Hüquqları Agentliyi nəzdində Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı Mərkəzinin yaradılması, onun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, müasir trening-modulların tətbiq edilməsi və ÜƏMT-nin məsafədən tədris sisteminə qoşulması, hüquq sahibləri, istifadəçilər və digər sahə subyektləri üçün «Hüquq məsləhətxanası»nın məsafədən «On-line» rejimində fəaliyyətinin təşkili və tədris-metodiki təlimatın hazırlanması, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında çalışan dövlət qulluqçuları üçün test sisteminə və informasiya texnologiyalarına əsaslanan peşəkarlıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi sisteminin tətbiqi, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında hüquqların qorunmasına, idarə olunmasına və müdafiəsinin təminatına aid yeni hesabat göstəricilərinin hazırlanması, fəaliyyət prosedurlarının təkmilləşdirilməsi və daxili təlimatlar kimi tətbiqi, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında dövlət qulluqçuları haqqında elektron məlumat bazasının təkmilləşdirilməsi və aparılan kargüzarlıq üzrə işlərin avtomatlaşdırılması sistemə keçid, daxili lokal kompüter şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi və təhlükəsizliklə bağlı əlavə tədbirlərin keçirilməsi.

**Patent sistemi üzrə:**

3.(1-2-3).4.1-3.(1-2-3).4.3. aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

Patent sisteminin infrastrukturunu nəzərə alaraq, o cümlədən respublika səviyyəsində patent sistemi sahəsində dövlət idarəetmə funksiyasını həyata keçirən təşkilati struktur – Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Patent şöbəsi, sahə və təşkilat səviyyəsində patent sistemi sahəsində idarəetmə funksiyasını həyata keçirən qurum – Naxçıvan MR Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi və patent sistemi sahəsində ayrı-ayrı funksiyaların yerinə yetirilməsini təmin edən xüsusi qurumlar – patent fondu, patent müvəkkilləri, Azərbaycanda patent sistemi sahəsini təmin edən peşəkar kadrların çatışmaması, patent sistemi sahəsində əsas məqsədlərin həlli üçün (qısa müddətli perspektivdə) Standartlaşdırma Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Patent sahəsində kadr potensialından istifadə etməklə kompleks şəkildə aşağıdakı funksional istiqamətləri üzrə tədbirlərin yerinə yetirilməsini nəzərdə tutur:

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin mühafizəsi;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin qiymətləndirilməsi və uçotu;
- sənaye mülkiyyəti obyektlərindən istifadə olunmasının monitorinqi və qanunvericiliyə riayət olunması;
- patent fondunun yaradılması və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi;
- patent-informasiya xidmətləri;
- tədris-metodik xidmətlər.

Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Patent sistemi sahəsində fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi çərçivəsində, qısa müddətli perspektivdə onun maddi-texniki bazasının müasirləşdirilməsi məsələləri və işlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün kadr təminatı öz həllini tapmalı, texnoloji proseslər, hüquqi prosedurlar və maliyyələşmə qaydası təkmilləşdirilməlidir.

Patent orqanının funksiyalarının yerinə yetirilməsi çərçivəsində ən vacib məsələlərdən biri sənaye mülkiyyəti obyektlərinə, xüsusən ixtira, faydalı model, sənaye nümunələrinə və əmtəə nişanlarına dair iddia sənədlərinin ekspertizasının müddətinin qısaldılması dayanır.

Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Patent şöbəsi müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilən funksiyaları yerinə yetirməklə yanaşı, patent sistemi sahəsində hüquqlara malik olan subyektlərin hüquqların müdafiə etməli, hüquqi məsləhətlər verməlidir.

Patent sistemi sahəsində hüquqların mühafizəsi mexanizminin təkmilləşdirilməsinin perspektiv məqsədləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- məhkəməyə qədər sənaye mülkiyyəti obyektləri ilə əlaqədar yaranan mübahisələrə baxan Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Apellyasiya şurasının potensialının artırılması;

- patent sistemi sahəsində mübahisələri həll etmək məqsədilə alternativ üsullardan istifadə etməklə məhkəməyə qədər baxma imkanlarının işlənilib hazırlanması;

- Azərbaycan Respublikasının ixrac siyasətinə uyğun olaraq, xarici ölkələrdə patent sistemi ilə bağlı effektiv monitorinq aparılmasının zəruriliyini nəzərə alaraq, xarici ölkələrlə iş aparan qurumların imkanlarından istifadənin genişləndirilməsi. Xarici ölkələrlə iş aparan qurumlar Azərbaycan subyektlərinə xarici ölkələrin patent sistemində dair məsləhətlər və təkliflər verməlidir. Bu məqsədlər üçün xarici ölkələrlə iş aparan qurumlar patent sistemi üzrə mütəxəssislərlə təmin olunmalıdır.

Strategiyanın reallaşması Azərbaycan Respublikası ilə Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı arasında əməkdaşlığın sonrakı inkişafında lazımi töhfələrini verəcəkdir.

Beynəlxalq konvensiya, saziş və müqavilələrdə iştirak, sənaye mülkiyyəti obyektlərinə hüquqları əldə edən subyektlərin hüquqlarının beynəlxalq hüquq normalarına uyğun qorunmasını təmin etməklə ölkənin iqtisadi və sosial inkişafına, investisiyaların qoyulmasına şərait yaradacaqdır.

Beynəlxalq əməkdaşlığın əsas istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- ÜƏMT ilə əlaqələrin yeni istiqamətlər üzrə genişləndirilməsi;

- ÜƏMT-nin Beynəlxalq Akademiyasının imkanlarından istifadə etməklə kadr hazırlığının həyata keçirilməsi;

- Avrasiya Patent Təşkilatının və Avropa Patent Təşkilatının imkanlarından istifadə etməklə informasiya mübadiləsi, ixtisasartırma kurslarında iştirak etmək, yeni texnologiyaların mənimsənilməsi işləri üzrə təcrübə mübadiləsinin həyata keçirilməsi;



- Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq müqavilələrindən irəli gələn öhdəliklərin və bu müqavilələrdə nəzərdə tutulan tədbirlərin yerinə yetirilməsi.

Patent sisteminin mühüm istiqamətlərindən biri informasiya infrastrukturunun genişləndirilməsi və Azərbaycan Respublikasına aid olan sənaye mülkiyyəti obyektləri üzrə informasiya resurslarının modernləşdirilməsidir. Belə ki, sənaye mülkiyyəti obyektlərinə dair dünyada olan informasiyaları operativ əldə etməklə, məlumat axtarışı prosesini avtomatlaşdırmaqla, iddia sənədinin verilməsi və baxılması işini, o cümlədən nəşrləri təşkil etməklə patent sahəsində aparılan işlərin sürəti və səmərəliliyi artar, istifadəçilərin təminatı ödənilə bilər.

Bu məqsədlər üçün aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilməlidir:

- elektron və kağız üzərində daşıyıcılar vasitəsilə sistematik nəşrlərin həyata keçirilməsi;

- sənaye mülkiyyəti obyektləri barəsində avtomatlaşdırılmış məlumatlar bazasının yaradılması;

- sənaye mülkiyyəti obyektləri üzrə xarici ölkələrin, xüsusən beynəlxalq məlumatlar bazasına malik olan ölkələrin fondlarında məlumat axtarışını təmin edən tədbirlərin həyata keçirilməsi;

- sərğilərin, konfransların təşkili və yaradıcılıq işinin təbliğinin təşkil edilməsi;

- ixtiraçılıq sahəsində nailiyyətlərə görə Respublika Müsabiqəsinin keçirilməsi;

- ən yaxşı sənaye mülkiyyəti obyektini uğrunda müsabiqələrin təşkili;

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinə dair iddia sənədinin tərtibi, qanunvericilik üzrə məsləhətlərin verilməsi məsələləri üzrə kompleks patent xidmətlərinin göstərilməsi;

- bu sahəyə dair məlumatların nəşrlər, radio və televiziya verilişləri vasitəsilə yayımlanması.

- sənaye mülkiyyəti sahəsində təlim kurslarının təşkili;

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin hüquqi mühafizəsi sahəsi üzrə kadr hazırlığı və ixtisasartırma işlərinin yerinə yetirilməsi vacib istiqamətdir.

Patent sistemi üzrə kadr hazırlığı və ixtisasartırma məsələlərinin həlli ilə əlaqədar həyata keçirilməli ən əsas tədbirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- əqli mülkiyyət sahəsi, habelə dövlət hakimiyyəti, o cümlədən qeyri-dövlət orqanları, müəssisələr üçün kadr hazırlığını, bütövlükdə maraqlı şəxslərin ixtisaslaşmasını, patent müvəkkillərinin hazırlanmasını həyata keçirən Tədris Mərkəzinin yaradılması;

- patent sistemi sahəsində normativ sənədlərin elektron formada və ya kağız üzərində nəşri və yayılması;

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinin uçotu və qiymətləndirilməsi sahəsində kadrların hazırlanması və attestasiyası;

- kadrların beynəlxalq seminar və kurslarda iştirakı yolu ilə ixtisaslarının artırılması.

M.S. nail olmasına xidmət edən ilk 78 funksiyalar konkret qısa müddətli Dövlət Proqramlarının müəyyən edilmiş müddət, tələb olunan resurslar və icra edən strukturla təchiz edilməklə, Tədbirlər Planında açıqlanır.

#### 4. Gözlənilən nəticələr

Dövlət Proqramının həyata keçirilməsindən aşağıdakı nəticələr gözlənilir:

- əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində hüquqların qorunması, həyata keçirilməsi və müdafiəsinin təminatı inkişaf etmiş ölkələr səviyyəsinə uyğunlaşacaq, ölkəmiz Cənubi Qafqaz regionunda lider mövqeyini daha da möhkəmləndirəcək və regional mərkəzə çevriləcək;

- Azərbaycanın əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində qanunvericilik və normativ hüquqi bazası daha da zənginləşəcək;

- əqli mülkiyyətin potensialı hesabına biliklər sahəsinin və mədəni irsin daha səmərəli qorunub saxlanması və geniş yayılması təmin ediləcək;

- yaradıcılığın və əqli fəaliyyət sahəsinin əqli mülkiyyət vasitəsilə həvəsləndirilməsinə və yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin əldə olunmasına əlavə imkanlar və daha əlverişli şərait yaradılacaq;

- “Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat”da əqli mülkiyyət hüquqlarının rolu daha da artacaq və əqli mülkiyyət iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevriləcək;

- iqtisadi fəaliyyət subyektlərində qeyri-maddi əqli mülkiyyət aktivlərinin nisbəti getdikcə daha vacib rol oynayacaq və investisiyaların cəlb olunmasına müsbət təsir göstərəcək;

- informasiya obyektləri və texnologiyalarının müəlliflik hüququnun obyektləri kimi qorunması nəticəsində rəqəmli şəbəkələrdə hüquqların idarə olunması təmin ediləcək və elektron ticarət daha geniş yer tutacaq;

- müəlliflik hüququ ilə qorunan informasiya obyektləri və texnologiyalarının daha geniş yayılmasına dəstək veriləcək, informasiya cəmiyyətinin formalaşmasına əlavə stimullar yaranacaq;

- əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsinin təminatına aid yeni mexanizmlər yaradılacaq və bunlar hüquqpozmalara qarşı mübarizədə piratçılığın səviyyəsinin azaldılmasına şərait yaradacaq;

- müəlliflik hüququ ilə qorunan əqli mülkiyyətin iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevrilməsi və informasiya cəmiyyətinin formalaşdırılmasına dəstək verməsi istiqamətlərində konseptual-nəzəri baza təkmilləşdiriləcək;

- müəlliflərə və digər hüquq sahiblərinə dövlət yardımı artırılacaq, əqli mülkiyyət sahəsində funksional baza möhkəmləndiriləcək, dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə yeni funksiyalar gücləndiriləcək, liberallaşma, tənzimlənmə, modernləşmə və struktur islahatları aparılacaq;

- əqli mülkiyyət hüquqları sahəsinin idarəetmə sisteminin hüquqi əsasları təkmilləşdiriləcək, bu sahədə fəaliyyət göstərən icra hakimiyyəti orqanının istiqamət sahələri və insan resursları müasir, çevik və təkmil menecment sistemi ilə təmin olunacaq.

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinə hüquqların alınma prosedurları sadələşdiriləcək;

- sənaye mülkiyyəti obyektlərinə hüquqları əldə edən subyektlərin hüquqlarının mühafizəsinin beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn norma və standartlara uyğun təmin ediləcək;
- patent sistemi sahəsində informasiya mübadiləsi genişləndiriləcək;
- təsərrüfat dövriyyəsinə daxil edilmiş, qeyri-maddi aktiv kimi uçota alınaraq balansə daxil edilmiş sənaye mülkiyyəti obyektlərinin müəyyən edilmiş qaydalara uyğun qiymətləndirilməsi və inventarizasiyasının aparılması, həmçinin yaradıcılıq və innovasiya prosesinin stimullaşdırılması təmin ediləcək;
- ölkənin iqtisadi inkişafında əhəmiyyətli rol oynayan, ekoloji baxımdan faydalı və insan həyatı üçün əhəmiyyətli olan sənaye mülkiyyəti obyektlərindən istifadə stimullaşdırılacaq;
- ölkə iqtisadiyyatının və cəmiyyətin aktual və perspektiv tələblərinə cavab verən milli əqli sistemin fəaliyyəti daha da təkmilləşdiriləcək;
- dövlətin sosial-iqtisadi siyasətinə sənaye mülkiyyəti obyektlərinin inteqrasiyasının və bunun əsasında Azərbaycan Respublikasında rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyat inkişaf etdiriləcək;
- cəmiyyətdə əqli mülkiyyət mədəniyyəti formalaşdırılacaq və əqli mülkiyyətə hörmət gücləndiriləcək;
- informasiya texnologiyası - əqli mülkiyyət (İT-İP) əlaqəsi gücləndiriləcək və inkişaf etdiriləcək;
- infrastrukturun təkmilləşdirilməsində əqli mülkiyyətin rolu artırılacaq;
- funksional istiqamətlər (mühafizənin təmin edilməsi, qiymətləndirilməsi və digər sahələrin) inkişaf etdiriləcək;
- rəqabət qabiliyyətli milli brendlərin mühafizəsi sahəsi genişləndiriləcək;
- əqli mülkiyyət obyektlərinin qiymətləndirilməsi üzrə fəaliyyət sahəsinin yaradılması;
- əqli mülkiyyət obyektləri üzrə informasiya resursları modernləşdiriləcək;
- hüquqpozmalara qarşı müdafiə mexanizminin və kompleks tədbirlərin təkmilləşdirilməsi;
- rəqabət qabiliyyəti məhsul istehsalı artacaq, dövlət idarəetmə orqanları, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatları, o cümlədən grant fondları tərəfindən kompleks təşkilati-hüquqi tədbirlərin tətbiqi genişlənəcəkdir.

## **5. Milli Strategiyanın maliyyə təminatı**

Milli Strategiyanın ölkənin mədəni, sosial-iqtisadi və digər sahələrinin inkişafında mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu nəzərə alaraq, onun maliyyə təminatı aşağıdakı maliyyə mənbələri hesabına həyata keçiriləcək:

- Dövlət büdcəsindən ayırmalar;
- beynəlxalq və xarici ölkə təşkilatlarının texniki, maliyyə yardımları;
- qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər mənbələr.